УДК 330.322.2

Т. Б. Процюк,
к. е. н., доцент кафедри економіко-правових дисциплін,
Національна академія внутрішніх справ, член-кореспондент Української академії наук

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕНЕРГЕТИЦІ

T. Protsiuk,
PhD, assistant professor of economics and legal disciplines, National Academy of Internal Affairs,
member of the Ukrainian Academy of Sciences

ORGANIZATIONAL AND LEGAL PRINCIPLES OF STATE REGULATION OF INVESTMENT AND INNOVATION IN ENERGY

Досліджено основні організаційно-правові напрями інвестиційно-інноваційної діяльності в енергетику в провідних країнах світу.

The basic organizational and legal areas of investment and innovation activity in the energy sector in the leading countries of the world.

Ключові слова: інвестиції, інновації, світова енергетика, енергоефективність, енергоспоживання.
Key words: investment, innovation, global energy, energy efficiency, energy consumption.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Забезпечення належного організаційно-правового забезпечення розвитку енергетичного сектору будь-якої країни залежить у значній мірі відображається на рівні інвестицій в даний сектор, а також розроблення та впровадження інновацій щодо удосконалення та оптимізації сфери енергетики. Вивчення та пошук альтернативних шляхів енергії, впровадження відновлюваних технологій використання енергоресурсів підштовхує до систематичного удосконалення існуючих технологій видобутку та виробництва енергетичних ресурсів. А це в свою чергу вимагає значних фінансових затрат. Крім того, із вкладенням грошових коштів в інноваційні проекти в сфері енергетики очікується в майбутньому отримання інвестиційного доходу в ході їх реалізації, що ускладнюється в свою чергу проблемою прогнозування та нестабільністю даного сектору. Вивчення та практична реалізація інвестиційних проектів на зарубіжному досвіді сприятиме зменшенню ризиків при впровадженні їх у вітчизняну енергетику.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Організація інвестиційно-інноваційній діяльності в паливно-енергетичному комплексі, а також вивчення окремих питань діяльності його галузей присвячена значна кількість наукових праць, зокрема таких вітчизняних вчених, як Геєця В., Амоші О., Антонюка Л., Гальчинського А., Федулової Л., Холода Б., Ткаченка В., Тяна Р., Швець А., Денисюк С., Кириленко О., Стогній Б. та інших. Також прийнято низку нормативно-правових актів щодо розвитку енергетики на законодавчому рівні. Однак не існує до сьогодення серед науковців та урядовців спільної позиції щодо напрямів і стратегій розвитку енергетики не лише в Україні, а і в провідних країнах світу. Для вирішення їх потрібні нові дослідження як на теоретико-методологічному, так і на науково-практичному рівнях всіх аспектів розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Постановка завдання — аналіз та дослідження інвестиційно-інноваційної діяльності в енергетичному секторі провідних країн світу із виокремленням основних стратегічних напрямів розвитку даного сектору.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Підвищення ефективності економіки та продуктивність праці в розвинених країнах залежать від рівня державних інвестицій у структурі ВВП. Країни, які здійснюють значні державні інвестиції в інфраструктуру економіки, мають і більш високе зростання продуктивності праці.

Головним фактором для інвесторів є стабільність законодавства і правил регулювання діяльності в енергетичній сфері, політика оподаткування і субсидіювання, інші форми стимулювання для залучення інвестицій. У більшості країн, де держава залишається єдиним власником активів енергетичних компаній, інвестиції обмежені можливостями виділення коштів із державних джерел.

Необхідною умовою для залучення інвестицій в енергетичні проекти, особливо в країнах, що розвиваються, є усунення бар'єрів на шляху інвестиційного співробітництва в енергетиці, створення умов, за яких компанії країн-виробників і країн-споживачів енергоресурсів мали б можливість здійснювати обопільні інвестиції, купувати активи в паливно-енергетичній сфері в інших країнах; створювати нові потужності, впроваджувати заходи, направлені на підвищення надійності з передачі електричної енергії, транспортування нафти, нафтопродуктів і природного газу тощо.

Одним із основних засобів підвищення інвестиційно-інноваційної активності є законодавче та нормативно-правове стимулювання залучення інвестицій у підвищення енергетичної ефективності, розвиток поновлювальних джерел енергії та комбіноване виробництво тепла та електричної енергії.

У Німеччині, наприклад, інвесторам гарантуються протягом 20-ти років фіксовані тарифи на енергію, вироблену на ПДЕ. В Іспанії фіксовані тарифи встановлюються на весь "життєвий" цикл електростанції. Деякі країни гарантують інвестиційну безпеку на відносно тривалий термін (Угорщина — 8 років, Естонія — 7 років для біомаси та гідроенергетики і 12 років для інших видів ПДЕ, в Чехії планується ввести період компенсації витрат до 15 році).

У Швеції за останні роки мало місце випереджаюче зростання темпів ВВП за незначного нарощування енергоспоживання за рахунок законодавчого стимулювання розвитку поновлюваних джерел енергії, у тому числі державного заохочення впровадження сучасних інноваційних технологій. За останні роки в країні реалізовано низку урядових програм у сфері енергоефективності: програма залучення інвестицій в енергоефективність громадських будівель (2005—2007 роки); інвестиційна підтримка переходу від прямого електричного і нафтового опалювання на централізоване теплопостачання, біоенергію, теплові насоси і сонячне опалювання (2006—2010 роки) тощо.

У Данії для стимулювання комбінованого виробництва енергії і використання екологічно чистих джерел енергії уряд країни запровадив інвестиційну субсидію, що надається для переведення систем централізованого теплопостачання на роботу від ТЕЦ і установок на біомасі (у цілому виділялося по 50 млн данських крон за рік); інвестиційні гранти для будівництва мережі ЦТ і ремонту теплових мереж у разі обов'язкового приєднання до магістральної мережі з відповідною компенсацією 30—60% капіталовкладень; інвестиційні субсидії для впровадження енергоефективних заходів у промисловості і торгівлі тощо.

Досвід Данії активно використовують багато європейських країн, Китай і СІЛА.

Головне місце під час стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в розвинених країнах приділяють прямим і непрямим засобам державного регулювання. Пряме асигнування з бюджету і позабюджетних фондів у вигляді субсидій знайшло поширення в таких країнах, як Франція, Німеччина, Бельгія, Нідерланди і Великобританія. Значні субсидії направляються на підтримку досліджень. У той же час на становлення технопаркових структур виділяється менша частина субсидій. У Канаді пряме стимулювання наукових досліджень державою полягає в наданні державної гарантії кредиту в комерційних банках і державному фінансуванні. У Японії держава здійснює державне субсидування і пільгове кредитування інноваційної діяльності різних міністерств, державних корпорацій, дослідницьких центрів, що виконують наукові дослідження спільно з приватними компаніями. У Німеччині уряд здійснює фінансову підтримку розвитку довгострокових і ризикових досліджень у ключових галузях науково-технічної і виробничо-господарської діяльності. У Франції і США пряме фінансування досягає 50% від витрат на створення нової продукції і технології. У Швеції практикують надання позик без виплати

відсотків. У багатьох розвинених країнах, таких як Великобританія, Німеччина, Франція, Швеція тощо, широко практикують створення фондів впровадження інновацій з урахуванням можливого ризику.

Безвідплатні позики до 50% витрат на інноваційні впровадження надаються в Німеччині.

Непряме стимулювання державою інноваційно-інвестиційної діяльності в Австрії, Німеччині, США тощо здійснюють шляхом зниження державного мила на індивідуальні винаходи. Такий важіль, як дотації, податкові пільги, "податкові канікули", застосовують практично у всіх розвинених країнах.

До непрямих методів регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в зарубіжних країнах із розвиненою економікою найчастіше відносять такі форми оподаткування, як пільгове оподаткування прибутку, пільгове оподаткування операцій, пов'язаних з оборотом науково-технічної продукції, зменшення податку на приріст інноваційних витрат тощо.

Податкові пільги на капітальні вкладення найчастіше надаються у вигляді "інвестиційного податкового кредиту". Як правило, цю пільгу надають компаніям, які скеровують інвестиції на впровадження нової техніки, устаткування, технологій тощо.

Для забезпечення прискореного виходу економіки з фінансово-економічної кризи Конгресом США прийнято Закон про невідкладні заходи щодо стабілізації виробництв в основних галузях економіки та енергетики в 2008—2009 роках, яким визначено ряд податкових пільг. Зазначеним законом надано галузевий пріоритет енергетиці країни через впровадження ряду стимулів для виробників та споживачів електроенергії — пільгове інвестування в розвиток поновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива, впровадження інновацій щодо підвищення ефективності використання енергоресурсів у житлово-комунальному секторі, на транспорті та в енергомістких галузях промисловості.

В Росії до пріоритетних проблем, які потребують державної підтримки пропонується на період кризи віднести зменшення прибутків енергокомпаній аж до нульових, посилаючись на практику США і Китаю, а також відродження наукового, конструкторського, технологічного потенціалу для розвитку галузі на базі вітчизняного обладнання. За прийнятим в умовах фінансово-економічної кризи Урядовим рішенням (від 14.09.2009 року) запроваджено часткове регулювання тарифного навантаження на бізнес та у сфері експортно-орієнтованої промисловості для недопущення зниження її конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Прийнято також рішення щодо встановлення граничних рівнів тарифів та посилену контролю за їх дотриманням. З урахуванням кризових явищ в економіці в Росії підготовлено концепцію державної тарифної і цінової політики в інфраструктурних секторах економіки. До основних положень Концепції відносяться і питання інвестиційної діяльності. Передбачено проведення оптимізації процесів інвестиційного планування і реалізації інвестиційних проектів тих об'єктів, які регулюються державою; посилення контролю за реалізацією інвестиційних програм та їх корегування на основі підвищення ефективності капіталовкладень і прогресивних проектних рішень. Концепцією передбачається перехід на довгострокове цінове регулювання, в тому числі для підвищення інвестиційної привабливості.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Результати проведеного аналізу розвитку та модернізації електроенергетичного сектору свідчать про значний крок у вирішенні питання підвищення енергоефективності ресурсів, а також формуванню інвестиційних проектів та їх практичне втілення. Порівняння між провідними країнами світу особливостей втілення інвестиційно-інноваційної діяльності в розвитку електричного ринку дало можливість вибору, яким шляхом можна модернізувати вітчизняну енергетику.

Література:

1. Key World Energy Statistics 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.iea.org/

2. Energy Yearly Statistics 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu

3. Аналіз ефективності використання енергетичних ресурсів на виробництво одиниці ВВП у провідних зарубіжних країнах, Росії та України / відділ інформаційно-аналітичного забезпечення НТЦЕ НЕК "Укренерго". — К., 2010. — 49 с.

4. Збірник інформаційно-аналітичних робіт щодо стану та прогнозу розвитку енергетичної сфери зарубіжних країн за 2009 рік / відділ інформаційно-аналітичного забезпечення НТЦЕ НЕК "Укренерго". — К., 2009. — 213 с.

References:

1. International Energy Agency (2013), "Key World Energy Statistics 2012", available at: http://www.iea.org/ (Accessed 4 April 2014).

2. EuroStat (2013), "Energy Yearly Statistics 2011", available at: http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu (Accessed 4 April 2014).

3. Department information and analytical support NTTSE NPC UkrEnergo (2010), Analiz efektyvnosti vykorystannia enerhetychnykh resursiv na vyrobnytstvo odynytsi VVP u providnykh zarubizhnykh krainakh, Rosii ta Ukrainy [Analysis of the effectiveness of energy use per unit of GDP in leading foreign countries, Russia and Ukraine], NTTsE NEK Ukrenerho, Kyiv, Ukraine.

4. Department information and analytical support NTTSE NPC "UkrEnergo" (2009). Zbirnyk informatsijno-analitychnykh robit schodo stanu ta prohnozu rozvytku enerhetychnoi sfery zarubizhnykh krain za 2009 rik [Collection of information and analytical work on the state and development of the energy sector is forecast to foreign countries in 2009], NTTsE NEK Ukrenerho, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 09.04.2014 р.